

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Tirannie van verdienste

---

1 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een uitleg dat in Plato's ideale staat een rechtvaardige samenleving gebaseerd is op ongelijkheid voor zover deze uitgaat van een hiërarchische ordening waarin iedereen zich moet schikken in de plaats die hem toekomt.

voorbeeld van een goed antwoord:

Plato's ideale staat is gebaseerd op een duidelijke verdeling in standen. Iedereen komt op de positie terecht die het best past bij zijn of haar natuur. Iedere stand dient zijn bijdrage te leveren aan het geheel. Zo komt een rechtvaardige samenleving tot stand. Juist dankzij de ongelijkheid tussen menselijke naturen kunnen volgens Plato de verschillende functies in de samenleving goed vervuld worden.

2 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met Aristoteles' begrip van de deugd dat een politeia een betere samenlevingsvorm is dan een democratie: in een democratie gelden de willekeur en mening van allen, terwijl een politeia geleid wordt door het verstandige inzicht van een deugdelijke elite 1
- een uitleg van de overeenkomst tussen Aristoteles' politeia en de aristocratie in tekst 1, met het onderscheid tussen elite en massa 1
- een uitleg van het verschil tussen Aristoteles' politeia en de aristocratie in tekst 1, met de mens als gemeenschapswezen / het ontwikkelen van deugden 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Volgens Aristoteles zijn er verschillende goede staatsvormen mogelijk, zoals een monarchie, een aristocratie of een politeia. Maar al deze vormen kunnen ontaarden als de betreffende machthebbers niet handelen volgens de deugd. Zo wordt een politeia bestuurd door een elite van mensen die handelen vanuit de deugd, terwijl in een democratie de wil en de mening van iedereen telt, ook van mensen die niet handelen vanuit de deugd

1
- In tekst 1 is een aristocratie een samenleving waarin je kansen bepaald worden door het opleidingsniveau van je ouders. Zo ontstaat een elite van hoogopgeleiden die haar maatschappelijke positie via het onderwijs in stand houdt. Dat is ook zo in Aristoteles' politeia, die bestuurd wordt door een elite van deugdelijk gevormde burgers. Voor de massa is zo'n positie niet haalbaar, omdat je daarvoor een goede opvoeding en genoeg middelen nodig hebt en je wieg op de goede plek moet staan. In beide samenlevingen is er een zichzelf in stand houdende elite die de meeste invloed over de samenleving kan uitoefenen

1
- Een verschil is dat het in Aristoteles' politeia om iets heel anders gaat dan om het soort aristocratie in tekst 1. In Aristoteles' opvatting ben je een gemeenschapswezen en kun je je alleen verwerkelijken via deugden die in relatie tot andere mensen worden uitgeoefend. In Aristoteles' ideaal van een politeia ontstaat er een bovenlaag van mensen die de deugd volledig gerealiseerd hebben, terwijl het in de aristocratie van tekst 1 niet zozeer om deugden gaat maar om individueel maatschappelijk succes

1

3 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat het ideaal van de meritocratie kan aansluiten bij de opvatting van het autonome individu van het protestantisme, dat uitgaat van gewetensvrijheid

1
- een uitleg dat het ideaal van de meritocratie kan aansluiten bij de opvatting van het autonome individu van het existentialisme, dat uitgaat van hoogst-individuele authenticiteit

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het protestantisme gaat uit van het autonome individu als individu dat de gewetensvrijheid moet hebben om een individuele relatie met God aan te gaan. Daarbij heb je de plicht om zo goed mogelijk te handelen naar Gods wil. Werk is daar een onderdeel van; werk geldt als roeping. Door hard te werken vanuit wat jou door God gegeven is, dien je God. Het idee dat hard werken verdienstelijk is, sluit aan bij het ideaal van de meritocratie, dat ervan uitgaat dat jouw verdienste bestaat in wat jij met jouw talenten doet 1
- Het existentialisme vat de autonomie van het individu op als individuele zelfexpressie. Je bent een autonoom individu als je op authentieke wijze je eigen leven zelf vormgeeft. Dat sluit aan bij meritocratie in zoverre je het hoogst haalbare bereikt door te werken aan jouw individuele capaciteiten 1

4 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg met het begrip 'dikke moraal', georiënteerd op een gemeenschapsidee, dat het communitarisme uitgaat van rechtvaardigheid als verantwoordelijkheid van het individu voor de gemeenschap / van de gemeenschap voor het individu 1
- een uitleg dat het communitarisme uitgaat van rechtvaardigheid als solidariteit met Sandels opvatting in tekst 2 dat mensen in een rechtvaardige samenleving solidair zijn met elkaar 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- Het communitarisme gaat uit van een dikke moraal met een gedeeld idee over wat het betekent om met elkaar in een gemeenschap te leven. Daar past een opvatting van rechtvaardigheid bij die gebaseerd is op solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid: de gemeenschap is rechtvaardig als die zorgdraagt voor iedereen in de samenleving en individuen handelen rechtvaardig als zij niet alleen uitgaan van hun eigen belang maar verantwoordelijkheid nemen voor de gemeenschap 1
- Sandel zegt in tekst 2 dat een meritocratie leidt tot minder solidariteit in de samenleving en dat de 'winnaars' neerkijken op de 'verliezers' die toevallig wat minder talentvol zijn. Een rechtvaardige samenleving is volgens hem dus een samenleving waarin de gemeenschap zich verantwoordelijk voelt om zorg te dragen voor het goede leven van iedereen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

5 maximumscore 2

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een uitleg dat afbeelding 1 uitgaat van een begrip van rechtvaardigheid als gelijke uitgangssituatie, terwijl afbeelding 2 uitgaat van een begrip van rechtvaardigheid als gelijke uitkomsten 1
- een weergave met de waarden vrijheid en verantwoordelijkheid van een kritiekpunt op de weergave van een meritocratie in afbeelding 1 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- In afbeelding 1 staan de drie figuren op hetzelfde kratje. Volgens deze afbeelding is het rechtvaardig als alle drie een gelijke uitgangssituatie hebben om bij de appels te komen. Alleen kan de een er beter bij dan de ander. In afbeelding 2 kunnen ze alle drie even goed bij de appels, maar zijn de kratjes niet gelijk. Afbeelding 1 gaat dus uit van rechtvaardigheid als een gelijke uitgangssituatie terwijl afbeelding 2 rechtvaardigheid opvat als dezelfde uitkomst 1
- Een meritocratie draait om wat jij met jouw capaciteiten van het leven kunt maken. En naar die verdiensten word je beloond. In een meritocratie staan de waarden vrijheid en verantwoordelijkheid centraal. Je hebt de vrijheid om je eigen leven zo vorm te geven zoals jij wilt en kan, en je bent vervolgens ook zelf verantwoordelijk voor wat je daar mee doet. Afbeelding 1 doet echter alsof er helemaal geen vrijheid en verantwoordelijkheid zijn. Waarom pakt de rechter figuur niet gewoon een extra kratje om er beter bij te kunnen? Of gaat hij op de schouders van een van de anderen zitten? Of maakt hij een ladder om in de boom te klimmen? Afbeelding 1 stelt mensen voor als tamelijk passief terwijl ze juist in een meritocratie zelf actief iets van hun leven kunnen maken 1

6 maximumscore 1

Een goed antwoord bevat een argumentatie met een definitie van rechtvaardigheid of een meritocratie het goede leven mogelijk maakt.

voorbeeld van een goed antwoord:

- Ik definieer rechtvaardigheid als ‘ieder krijgt wat hem toekomt’. Een situatie is rechtvaardig als jij krijgt wat je eerlijk hebt verdiend en onrechtvaardig als je dat niet of onterecht krijgt. Daarom vind ik een meritocratie ook een rechtvaardige samenleving. Hard werken en iets van je leven proberen te maken worden daarin beloond met succes. Er is volgens mij pas sprake van het goede leven als je dat zelf actief hebt gecreëerd. Als eigen verdienste geen rol zou spelen zouden we overgeleverd zijn aan toeval.

of

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

- Ik vind het onrechtvaardig dat je geen maatschappelijk succesvol leven zou kunnen leiden, of daar veel harder voor moet werken dan anderen die meer bevoorrecht zijn, als jij toevallig de pech hebt dat je niet zo getalenteerd bent of dat je onder moeilijke omstandigheden moet opgroeien. Een meritocratie gaat er al te gemakkelijk vanuit dat iedereen even goed in staat is om tot dezelfde succesvolle uitkomst te komen, als je maar allemaal met dezelfde basissituatie begint. Maar niet iedereen is daartoe in staat. Ik versta onder rechtvaardigheid dat iedereen in staat moet zijn een goed leven te kunnen leiden, en een meritocratie voldoet daar wat mij betreft niet aan.

7 maximumscore 3

Een goed antwoord bevat de volgende elementen:

- een weergave van de paradox van de verwerkelijking van de vrijheid via de vrije markt in de prestatimaatschappij: door prestatiedruk leidt vrijheid tegelijkertijd tot onvrijheid 1
- een argumentatie of de waarde van werk via de vrije markt bepaald moet worden 1
- een argumentatie of Sandels pleidooi in tekst 3 een oplossing biedt voor de paradox van de verwerkelijking van de vrijheid via de vrije markt in de prestatimaatschappij 1

voorbeeld van een goed antwoord:

- De paradox van de verwerkelijking van de vrijheid via de vrije markt in de prestatimaatschappij houdt in dat de vrijheid die je hebt om via de vrije markt zelf je eigen succes te maken tegelijkertijd onvrijheid is, omdat je gedwongen bent om succesvol te zijn 1
- Ik ben het eens met Sandel dat de vrije markt niet de juiste manier is om te bepalen wat van waarde is. Op de vrije markt kun je veel geld verdienen als je bijvoorbeeld rechten of economie gestudeerd hebt en handig gebruik weet te maken van die kennis om belastingregels te omzeilen en de winstgevendheid van bedrijven te vergroten. De vrije markt is blind voor het gegeven dat bijvoorbeeld zorg en schoonmaak veel essentiëler zijn om de samenleving draaiende te houden 1
- Ik ben het eens met wat Sandel in tekst 3 zegt over de gemeenschap. We zijn volgens hem in de eerste plaats onderdeel van een gemeenschap, en alleen als gemeenschap kunnen we bepalen wat van waarde is. Dat lost de paradox van de prestatimaatschappij ook op. Jouw vrijheid om iets van waarde te leveren kan niet los gezien worden van de gemeenschap waarbinnen je dat doet. Daardoor kan die vrijheid ook nooit tot onvrijheid worden zoals in de prestatimaatschappij, omdat succes of falen in het leveren van iets waardevols niet van jou alleen afhankelijk is. Dat is ook een verantwoordelijkheid van de gemeenschap. We moeten met elkaar manieren vinden waarop iedereen op zijn of haar manier waardevol kan zijn 1

of

Vraag	Antwoord	Scores
	<ul style="list-style-type: none"> Ik denk dat de vrije markt de beste manier is om de waarde van werk te bepalen. Elke andere manier, van centrale planeconomie tot theocratische dictatuur, heeft grandioos gefaald, omdat dit altijd uitmondt in geweld en onderdrukking. De vrije markt is de enige democratische, geweldloze manier om vast te stellen wat mensen van waarde vinden en welk werk dus ook als waardevoller wordt gezien. Dat praktische arbeid door de vrije markt lager gewaardeerd wordt dan universitair geschoold werk, komt doordat we in een hooggekwalificeerde kenniseconomie leven 	1
	<ul style="list-style-type: none"> Ik zie dan ook niet hoe Sandel in tekst 3 een oplossing biedt voor de paradox van de prestatie maatschappij. De vrije markt is namelijk de manier waarop de gemeenschap met zichzelf communiceert over welke doelen zij heeft en wat van waarde is. En als Sandel een andere vorm voor ogen heeft – en hoe dan precies? – zal de uitkomst waarschijnlijk niet veel anders zijn dan die nu al is. Dus ofwel Sandel lost de paradox niet op: ook na zo'n gemeenschappelijk gesprek over wat van waarde is, is het nog steeds jouw individuele vrijheid en onvrijheid om daaraan mee te doen. Ofwel Sandel lost de paradox op door de vrijheid weg te nemen om zelf verantwoordelijk te zijn voor de waarde van wat je doet. Als de samenleving van bovenaf gaat bepalen wat waardevol is, blijft er geen vrijheid meer over voor het individu, dan is er alleen nog maar onvrijheid. Dat is natuurlijk wel een manier om de paradox op te lossen, maar zo'n communitaristische heilstaat lijkt me vanuit het oogpunt van individuele vrijheid niet bepaald aantrekkelijk 	1